

2024-04-25

Kulturmiljöprogram

Säters kommun

**SÄTERS
KOMMUN**

Dokumentnamn	Dokumenttyp	Omfattar
Kulturmiljöprogram	Program	Säters kommunkoncern
Dokumentägare	Dokumentansvarig	Publicering
Kommundirektör	Kulturchef	Säter.se
Beslutsinstans	Beslutad	Diarienummer
Kommunfullmäktige	2024-04-25, § 49	KS2019/0298

Författningsstöd
Revidering
Bör revideras senast

Innehåll

1	Inledning	4
2	Nationella kulturmiljömål	5
3	Kommunens vision och strategiska mål	6
4	Säters kommuns kulturmiljöprogram	7
5	Mål 1: Säters kommun ska vara ett hållbart samhälle med en mångfald av kulturmiljöer som bevaras, används och utvecklas.....	8
6	Mål 2: Säters kommun skapar förutsättningar för människors delaktighet i kulturmiljöarbetet och möjlighet att förstå och ta ansvar för kulturmiljön... 	10
7	Mål 3: Säters kommun bidrar till ett inkluderande samhälle med kulturmiljön som gemensam källa till kunskap, bildning och upplevelser.....	12
8	Mål 4: Säters kommun har en helhetssyn på förvaltningen av landskapet som innebär att kulturmiljön tas till vara i samhällsutvecklingen.	14
9	Ansvar och uppföljning.....	16

1 Inledning

Kulturmiljöerna har formats av oss människor under lång tid. De berättar om platsens historia och kan vara allt från en enskild plats, en byggnad eller ett helt landskap. Kulturmiljöerna ramar in och ger kontinuitet i vardagen och speglar människans plats i tid och rum.

Ansvar för att skydda och vårda våra värdefulla kulturmiljöer delas av alla, såväl av enskilda som av myndigheter.

Regering och riksdag har utformat de nationella kulturmiljömålen
(Riksantikvarieämbetet 2014-01-01)

I Säters kommun finns många unika kulturmiljöer som skänker identitet och attraktivitet åt kommunen. Silverringen, den unika trästaden, Skönviksområdet och odlingslandskapet är några exempel på hur kulturmiljöer lockar både till besök och inflyttning. Men även nyare bebyggelse är en del av vår kulturmiljö. Därför måste ett program utvecklas och aktualiseras med regelbundenhet.

Säters kommuns kulturmiljöprogram är formulerad med utgångspunkt i de nationella kulturmiljömålen. De nationella kulturmiljömålen ska styra statliga aktörer men ska också inspirera och vägleda kommuner och regioner. Kommunens vision och strategiska mål tillämpas för att uppnå de nationella kulturmiljömålen på kommunal nivå. Tillämplig handlingsplan föreslås till respektive kulturmiljömål.

Till programmet hör också ett digitalt kunskapsunderlag i form av en kulturmiljöwebb, sater.se/kulturmiljöwebben. Kulturmiljöwebben är en levande sida som kan uppdateras och där utvecklingsmöjligheter finns för olika framtida behov.

2 Nationella kulturmiljömål

Enligt de nationella kulturmiljömålen ska det statliga kulturmiljöarbetet främja:

- Ett hållbart samhälle med en mångfald av kulturmiljöer som bevaras, används och utvecklas.
- Människors delaktighet i kulturmiljöarbetet och möjlighet att förstå och ta ansvar för kulturmiljön.
- Ett inkluderande samhälle med kulturmiljön som gemensam källa till kunskap, bildning och upplevelser.
- En helhetssyn på förvaltningen av landskapet som innebär att kulturmiljön tas till vara i samhällsutvecklingen.

3 Kommunens vision och strategiska mål

Kulturmiljömålen går hand i hand med kommunens vision som inspirerar och motiverar till att bygga och utveckla det Säter vi vill ha. Visionen lyder:

Säter är en välkomnande kommun.

- *Vi bygger framtiden genom engagemang och samarbete.*
- *Vi skapar framtidstro och livskvalitet.*
- *Vi strävar mot ett ekologiskt, ekonomiskt och socialt hållbart samhälle.*

Kulturmiljöprogrammet kopplar till de fyra strategiska målen för kommunen:

- *Rikare liv*
- *Hållbar framtid*
- *Omsorgsfull boendeutveckling*
- *Serviceorienterad organisation*

Kulturmiljöprogrammet bidrar till att uppfylla de strategiska målen och visionen för Säter kommun.

4 Säters kommuns kulturmiljöprogram

Kommunen kulturmiljöprogram svarar mot de nationella kulturmiljömålen tolkade i ett lokalt perspektiv. De kommunala kulturmiljömålen är:

- Säters kommun ska vara ett hållbart samhälle med en mångfald av kulturmiljöer som bevaras, används och utvecklas.
- Säters kommun skapar förutsättningar för människors delaktighet i kulturmiljöarbetet och möjlighet att förstå och ta ansvar för kulturmiljön.
- Säters kommun bidrar till ett inkluderande samhälle med kulturmiljön som gemensam källa till kunskap, bildning och upplevelser.
- Säters kommun har en helhetssyn på förvaltningen av landskapet som innebär att kulturmiljön tas till vara i samhällsutvecklingen.

5 Mål 1: Säters kommun ska vara ett hållbart samhälle med en mångfald av kulturmiljöer som bevaras, används och utvecklas.

Säters kommuns tolkning av målet:

Säters kommuns kulturmiljöer bidrar till ett rikare liv och en hållbar framtid. **Ett hållbart samhälle** är ett samhälle som hushållar med sina resurser, som använder det befintliga och ser möjlighet till utveckling på ett sätt som gör att det vi har idag kan ges mervärden. Nyttillskott är genomtänkta och bidrar till en god utveckling utan resursslöseri.

Säter är en kommun **med en mångfald av kulturmiljöer** som bär på kunskap och berättelser. De bidrar till en god livsmiljö som ger upplevelser av kontinuitet, betydelse och identitet. Säters kulturmiljöer ger en bred bild av olika tider, livsbetingelser, verksamheter och försörjningssätt. De berättar om olika naturgivna förutsättningar för odling, bergsbruk och vattenkraft, om rikspolitik och lokal utveckling, om staden och landsbygden. Exempel på det här är Säters stadskärna - den välbevarade trästaden, bergsbrukets gruvor, hyttor och bruk så som Bispberg, Östra Silvberg, Grängshammar och Ulvshyttan, det böljande jordbrukslandskapet med de många byarna längs Dalälven och Bobygdens speciella bebyggelsestruktur. I Säter finns en rik byggnadstradition i timmer och slaggsten bevarad. Synen på vad som är en värdefull kulturmiljö förändras över tid. Även de idag moderna och vardagliga miljöerna förmedlar en historia som behöver förvaltas för att finnas kvar i framtiden. Säters mångfald av kulturmiljöer speglar en historia att vara stolt över, men också en svår historia om samhällets mest utsatta vilket kommer till uttryck genom Säters sjukhus, ibland kallad Den vita staden. Också en sådan historia är viktig, bland annat för att förstå vår samtid och ge en bakgrund till frågor som är aktuella även för oss även idag.

Våra kulturmiljöer är väl bevarade och är populära besöksmål och omtyckta boendemiljöer. Trästaden är en av de mest välbevarade exemplen i landet och hör till en skara om bara en handfull liknande städer. Kommunen och andra aktörer handskas varsamt med de värdefulla kulturmiljöerna och ser till att de **bevaras**, så att vi även i framtiden kan ta del av den historia och de berättelser som vår omgivning förmedlar. - Det vi väljer att bevara idag speglar den historia som förmedlas idag och i framtiden.

Vårt samhälle står aldrig still, det är i ständig utveckling. Säters kulturmiljöer är en del av det hållbara samhället och **används** aktivt som boendemiljöer eller för olika verksamheter. Kulturmiljöer **utvecklas** också och fyller en viktig värdeskapande funktion som en resurs i kommunala utvecklingsprocesser, näringslivsutveckling, en omsorgsfull boendeutveckling med attraktiva miljöer samt besöksnäring. En kulturmiljö som bär på tydliga berättelser ger positiva upplevelser och utgör en grund för Säters kommun olika attraktiva besöksmål.

Handlingsplan för att uppnå målet:

- Kulturmiljön är en ändlig resurs, värden som förstörts kan inte återskapas. Säters värdefulla kulturmiljöer ska bevaras genom att de är utpekade, skyddade och vårdade.
- Kulturmiljöprogrammets kunskapsunderlag (Kulturmiljöwebben) är vägledande vid fysisk planering. Lokala byggnadsordningar och områdesbestämmelser gäller för vissa särskilt värdefulla områden.
- Kommunen lyfter fram de kulturhistoriska värdena och arbetar aktivt med att använda sina kulturhistoriskt värdefulla fastigheter som bostäder eller lokaler för kommunala verksamheter.
- När kulturhistoriskt värdefulla områden eller enskilda byggnader ska utvecklas sker det på ett sätt som tar hänsyn till dess värden. Vid utveckling inkluderas kulturmiljökompetens i tidigt skede och genom hela processen.
- Kulturmiljömålen skrivs in i ägardirektivet till Säterbostäder samt kommuniceras till övriga kommersiella fastighetsägare.
- Ett erkänt högt kulturhistoriskt värde skapar attraktivitet för boende och investeringar samtidigt som det ger bättre förutsättningar för bevarande. Kommunen verkar för att marknadsföra Säter som en av landets finast bevarade trästäder och unik boendemiljö.

6 Mål 2: Säters kommun skapar förutsättningar för människors delaktighet i kulturmiljöarbetet och möjlighet att förstå och ta ansvar för kulturmiljön.

Säters kommuns tolkning av målet:

Det största och viktigaste kulturmiljöarbetet görs av kommunens invånare, alla vi som bor, arbetar och brukar jorden i kommunen förvaltar också vårt kulturarv. Detta ansvar delas av alla. Kommunen har ett stort ansvar för att ge goda förutsättningar för **människors delaktighet i kulturmiljöarbetet och att ge möjlighet för alla att förstå kulturmiljön** genom tydliga, intresseväckande och uppdaterade kunskapsunderlag. Genom kommunens egen förvaltning och genom tydliga råd och riktlinjer för utveckling **och** förvaltning tar kommunen ett ansvar och bidrar också till enskilda människors möjlighet att **ta ansvar för kulturmiljön**.

Säters kommun har en serviceorienterad organisation och en god förmåga att möta företag och medborgare. Här finns goda förutsättningar att etablera, bedriva och utveckla olika sorters företagande. Tydliga förutsättningar och samarbete skapar synergieffekter där gemensam delaktighet och ansvar skapar mervärden både för kulturmiljön, medborgare och näringsliv. En variationsrik miljö med bevarade kulturhistoriska värden ger också ett högre ekonomiskt värde då det utgör attraktiva boendemiljöer och ett intressant besöksmål.

Handlingsplan för att uppnå målet:

- Den kommunala organisationen och invånarna har tillgång till ett informativt, intresseväckande och tillgängligt kunskapsunderlag om Säters kulturmiljöer och deras värden. Kunskapsunderlaget (Kulturmiljöwebben) ska ge en tydlig vägledning för hur landskap och miljöer med höga kulturhistoriska värden förvaltas och utvecklas.
- Kunskapsunderlaget ska utvecklas och byggas på för att möta kommande utveckling och behov av att kunskap. Det gäller exempelvis Mora by och Säters stads utkanter där det sker en utveckling med ny bebyggelse samtidigt som höga kulturhistoriska värden finns.
- Kommun ska arbeta gemensamt med näringslivet för ett framgångsrikt företagande på ett hållbart sätt, så att landskapets och kulturmiljöernas höga värden består samtidigt som förutsättningar för attraktiva boendemiljöer och näringsliv skapas.

- Kunskapsseminarium för både kommunens anställda, kommersiella fastighetsägare och invånare genomför årligen.

7 Mål 3: Säters kommun bidrar till ett inkluderande samhälle med kulturmiljön som gemensam källa till kunskap, bildning och upplevelser.

Säters kommuns tolkning av målet:

Att lära känna platsen där man bor och dess historia skapar tillhörighet och delaktighet och kan bidra till att stärka en identitet. Utforskandet av det förflutna hjälper oss att förstå samtiden i ett sammanhang. För att alla, oavsett ålder, funktionsvariation och kulturell bakgrund, ska kunna ta del av kulturmiljön är tillgänglighet i bred bemärkelse en viktig grund för **ett inkluderande samhälle**.

Kulturmiljön som gemensam källa till kunskap, bildning och upplevelser är till stor del tillgänglig för alla. Offentliga miljöer ska ha en hög tillgänglighet för att ge så många som möjligt tillgång till våra gemensamma kulturmiljöer. Information och underlag för kunskap ska också finnas tillgängligt. Det gäller både den fysiska miljön och digitalt.

Kulturmiljön är en viktig källa till **upplevelser**, vilket gör Säters kommun till ett omtyckt besöksmål både för kommunens invånare och för den långväga turisten. Säters stad är en av landets bäst bevarade historiska trästäder. Odlingslandskapet utmed Dalälven, bergsbrukets miljöer och den historiska trästaden är omtyckta besöksmål med natur- och kulturupplevelser som förmedlar en historia som är en viktig del av vårt lands utveckling. Säters gamla sjukhus vittnar om en historia som också är intressant och viktig del av vår historia.

Handlingsplan för att uppnå målet:

- Kommunen ska ge förutsättningar för att alla invånare ska kunna ta del av kommunens särskilt värdefulla kulturmiljöer. Kontinuerlig kunskapsupbyggnad, god tillgänglighet och kommunikation är viktiga förutsättningar för ett inkluderande kulturmiljöarbete.
- Natur och kulturmiljö är tillsammans resurser för Säters kommun som besöksmål. Kommunen arbetar aktivt för att lyfta kommunens kulturhistoriskt intressanta besöksmål och ger goda förutsättningar för samarbete med aktörer som bidrar till att lyfta Säters kommun som ett kulturhistoriskt besöksmål.

- Besöksmål med höga värden ges tydliga riktlinjer genom kulturmiljöprogram och bestämmelser samt genom ett utvecklingsarbete som stärker kulturmiljön. Ett aktivt arbete för att öka attraktiviteten och tillgängligheten till Säters stad med trästaden som ett nationellt intressant kulturhistoriskt besöksmål bidrar till att skapar mervärden för både boende och näringsliv.

8 Mål 4: Säters kommun har en helhetssyn på förvaltningen av landskapet som innebär att kulturmiljön tas till vara i samhällsutvecklingen.

Säters kommuns tolkning av målet:

Landskapet i Säters kommun är storslaget och har en stor variation, från det böljande jordbruksbygderna utmed Dalälven och de vida skogarna med berg som höjer sig över landskapet, till stadens olika bebyggelsemönster. Höga kulturhistoriska värden finns inte bara i de utpekade särskilt värdefulla områdena utan också i landskapet som helhet. Hela det landskap vi lever i är präglad av de naturgivna förutsättningarna och olika tiders brukande. Säters kommun **har en helhetssyn på förvaltningen av landskapet** med grund i de berättelser om naturgivna förutsättningar, brukande och olika livsbetingelser som olika typer av landskap inom kommunen förmedlar. Det finns olika typer av landskap, med olika typer av värden som avspeglas. Staden, jordbruket och bergsbruket är företeelser som har bidragit till att forma det landskap vi möter idag och som är unikt för Säter. Gemensamt för de olika landskapstyperna är att de både vittnar om naturgivna förutsättningar och hur det formats av mänsklig aktivitet under olika tider.

Landskapet är en gemensam tillgång och ett gemensamt ansvar. I landskapet möts många olika värden och tillgångar – kulturella, ekologiska, estetiska, sociala och ekonomiska. Kommunen ska ge förutsättningar till och bidra till en utveckling **som innebär att kulturmiljön tas till vara i samhällsutvecklingen** som ett av flera värden i landskapet.

Handlingsplan för att uppnå målet:

- Det kulturhistoriska värdet beaktas i planering av förändringar i den fysiska miljön.
- Vid utveckling och planering ska hänsyn tas till stads- och landskapsbilden, natur- och kulturvärdena på platsen och intresset av en god helhetsverkan. Det gäller landskapet som helhet, inte bara inom särskilt värdefulla områden.
- Kulturmiljöwebben ska användas som ett kunskapsunderlag som är vägledande vid fysisk planering. På kulturmiljöwebben finns råd och riktlinjer för förvaltning av landskapet utifrån de olika huvudteman som identifierats - Trästad, Odlingslandskapet och Bergsbruket.

- Landskapet utmed Dalälven med vida utblickar över jordbrukslandskapet omgivet av skogklädda höjder är ett unikt landskap som bör förvaltas med stor respekt för dess särskilda värden.

Europeiska landskapskonventionen

Sverige har ratificerat den europeiska landskapskonventionen. Landskapskonventionens mål är, enligt Riksantikvarieämbetet, en rikare livsmiljö där alla kan delta i utformningen. Landskapskonventionen understryker att landskapet är en gemensam tillgång och ett gemensamt ansvar. I landskapet möts många olika värden och tillgångar – kulturella, ekologiska, estetiska, sociala och ekonomiska. Konventionen innefattar alla typer av landskap, både stad och landsbygd.

Landskapskonventionen innehåller en tydlig demokratisk aspekt, vilket också framgår av konventionens definition av landskap som ***"ett område sådant som det uppfattas av människor och vars karaktär är resultatet av påverkan av och samspel mellan naturliga och/eller mänskliga faktorer."***

9 Ansvar och uppföljning

Kommunstyrelsen ansvarar för att detta program revideras och aktualiseras varje mandatperiod.

Samhällsbyggnadsnämnden och Miljö och Byggnadsnämnden ansvarar för att kunskapen i program och kulturmiljöwebb används i såväl planarbete som det dagliga arbetet med rådgivning och tillståndsgivning.

Bägge nämnderna har också ansvar för att möjliggöra att byggnadsantikvarisk kompetens finns att tillgå när så behövs.

Kulturnämnden ansvarar för att kunskap om vår historia och kulturarv förmedlas och berättas. Gäller såväl materiella och immateriella värden.

På **förvaltningsnivå** är det Kommunledningsgruppen (KLG) som är styrgrupp och följer upp att aktiviteter genomförs och utvärderas samt att de styr mot kommunens kulturmiljömål. Arbetet planeras utifrån KLGs årshjul.

En arbetsgrupp ansvarar för daglig drift och underhåll av kulturmiljöwebben samt att utvecklingsmöjligheter och behov lyfts till styrgruppen (KLG). I arbetsgruppen ingår medarbetare från Samhällsbyggnadssektorn, Kommunstyrelsesektorn och Kulturenheten. Kulturchef är sammankallande och samordnande till regelbundna arbetsmöten utifrån de behov som finns. Även kommunikatör, bygglovshandläggare, karttekniker, planarkitekt och kulturekreterare ingår. Fler kompetenser kallas vid behov, t ex rörande hållbarhet och säkerhetsfrågor.

Arbetsgruppen har också uppdraget att formulera en årlig aktivitetslista, bl a för att öka kompetens om kulturmiljö och kulturmiljövård både internt bland kommunens medarbetare, men även för kommuninvånare.

Kulturekreterare har ett särskilt ansvar för att det redaktionella innehållet är aktuellt på kulturmiljöwebben.

Karttekniker/GIS-ingenjör har ett särskilt ansvar f